

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Doelwit Den Haag? : complotconstructies en systeemhaat in Nederland 2000-2014

Buuren, J. van

Citation

Buuren, J. van. (2016, November 2). *Doelwit Den Haag? : complotconstructies en systeemhaat in Nederland 2000-2014*. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/43818>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/43818>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Cover Page

Universiteit Leiden

The handle <http://hdl.handle.net/1887/43818> holds various files of this Leiden University dissertation

Author: Buuren, Jelle van

Title: Doelwit Den Haag? : complotconstructies en systeemhaat in Nederland 2000-2014

Issue Date: 2016-11-02

Annex I - Overzicht van gebruikte digitale bronnen

In dit proefschrift is vooral gebruik gemaakt van digitale bronnen. In de empirische hoofdstukken hebben we al kort de omvang en het bereik van de belangrijkste webfora geprobeerd te duiden. Dit echter met de nodige slagen om de arm, omdat de kwantitatieve duiding van webfora ingewikkeld is. Deels is dit een technische kwestie: onafhankelijk inzicht krijgen in bijvoorbeeld het aantal bezoekers dat een webforum ontvangt is uitgesloten. De forumbeheerders zijn de enige die daar echt inzicht in hebben. Soms publiceren forumbeheerders een overzicht van het aantal gebruikers van de webfora, maar het is natuurlijk niet zeker dat dit ook de echte cijfers zijn. Bovendien zijn de gegevens ook lang niet altijd onderling vergelijkbaar. Het aantal 'hits' verwijst bijvoorbeeld naar het aantal bestanden dat is opgevraagd. Indien iemand een webpagina bezoekt waarop bijvoorbeeld tien afbeeldingen staan, worden elf 'hits' geteld: een voor de pagina zelf, tien voor de plaatjes. Dat zijn dus gegevens die niet heel veel zeggen over het gebruik en bereik van een webforum. Sommige webfora publiceren alleen *pageviews*; dit zegt wel iets over hoeveel HTML-pagina's worden bekeken, maar niets over het aantal bezoekers dat die pagina's heeft bekeken. Als bijvoorbeeld een onderzoeker een hele dag een webforum heeft bekeken, levert dat een groot aantal *pageviews* op, maar is er slechts één bezoeker actief.

Het aantal 'unieke bezoekers' is misschien nog de meest duidelijke meting. Er bestaan bedrijven die het internetverkeer bijhouden en analyseren en informatie publiceren over de unieke gebruikers van de meeste webfora. Onbekend is echter hoe precies deze metingen zijn. Ook staan of vallen die metingen met het gebruik van cookies en browser plug-ins; in feite kleine monitoringinstrumenten die door kritische internetgebruikers die geen persoonlijke data willen prijsgeven kunnen worden uitgezet of geblokkeerd.

Daarnaast is de interpretatie van de gegevens ingewikkeld. Het is bekend dat sommige forumdeelnemers onder meerdere identiteiten berichten publiceren of reacties geven. Alleen wie het IP-adres van bezoekers kan achterhalen - de webbeheerder - kan inschatten hoe vaak er sprake is van meerdere identiteiten. Ook is uit het onderzoek duidelijk geworden dat een aantal forumdeelnemers zich op verschillende webfora manifesteerden. Onduidelijk is hoe groot dat percentage is. Het heeft daarom niet veel zin om een optelsom te maken van alle dagelijkse gebruikers van alle onderzochte websites - dat zou een sterk vertekend beeld kunnen opleveren. En het is uiteraard ook niet mogelijk om de motieven te achterhalen van bezoekers: is

het vanuit grote politieke betrokkenheid, gaat het juist om politieke tegenstanders of bijvoorbeeld wetenschappelijke onderzoekers of journalisten?

Daarnaast speelt het tijdsframe een rol. In onderstaand overzicht is gebruik gemaakt van een internettool die het internetverkeer registreert. Dat zijn echter actuele registraties. Het is op die manier niet mogelijk historisch verkeer terug te halen. In dit onderzoek vaak aangehaalde webfora als het *Pim Fortuyn Forum* of het *Forum voor de Vrijheid* scoorden in 2015 laag als het gaat om dagelijks internetverkeer, maar dat zegt niets over het aantal dagelijkse bezoekers dat ze in bijvoorbeeld 2002, 2005 of 2011 hadden. Ook dat maakt de data onderling slecht vergelijkbaar.

Nieuwe communicatietoepassingen zijn vaak nog slechter te analyseren. Een nieuwe ster aan het firmament is bijvoorbeeld het in 2009 gelanceerde *WhatsApp*. De tool stelt gebruikers van smartphones in staat om met elkaar berichten, foto's en filmpjes uit te wisselen. Dit berichtenverkeer is inhoudelijk niet in kaart te brengen of te analyseren. Hoeveel gebruikers via *WhatsApp* elkaar bijvoorbeeld complotberichtjes doorsturen is dus niet vast te stellen.

Het bereik van de door ons onderzochte webfora kan groter worden als berichten worden doorgeplaatst op algemene nieuwssites, zoals *Nu.nl* (zie ook hoofdstuk vijf). Meer gebruikers dan alleen degenen die de weg hebben gevonden naar de complotgemeenschappen kunnen zo in aanraking komen met complotconstructies.

Ten slotte dient de vraag gesteld te worden hoe essentieel kwantitatieve gegevens zijn. In de context van dit onderzoek, waar we ook keken naar de mogelijke risico's voor de nationale veiligheid, is het niet op voorhand mogelijk te stellen dat een webforum dat relatief veel bezoekers trekt, in politieke termen ook meer invloed heeft. Dat heeft deels te maken met de wisselwerking met andere actoren - zoals we in de conclusie hebben beargumenteerd - maar ook met het gegeven dat het risico voor de nationale veiligheid niet in eerste instantie is gelegen in de mogelijke opkomst van sterk georganiseerde groeperingen of sociale bewegingen, maar eerder in de daden van eenling. En zo'n eenling kan net zo goed geïnspireerd worden door het gedachtegoed op een relatief klein webforum als op een groter forum.

Met al deze slagen om de arm willen we toch iets van een kwantitatieve duiding geven. Onderstaand overzicht van webfora die veelvuldig in dit onderzoek zijn gebruikt is gebaseerd op gegevens over het aantal bezoekers dat per dag de webfora bezocht, gerangschikt naar omvang.⁶⁶⁷ Indien mogelijk geven we ook het cijfer van

667 www.urlm.nl

het aantal geregistreerde leden - hetgeen vooral bij de 'oude' webfora te vinden was. Voorts geven we, indien aanwezig, cijfers over het aantal 'likers' op de Facebook-pagina's van de webfora en/of het aantal volgers op Twitter. In voetnoten zullen we - indien relevant voor een goed begrip - de data in hun context zetten. Daarna zetten we nog van een aantal webfora, waarvan bovenstaande data niet beschikbaar waren, andere voorhanden data op een rijtje.

Naam	Actieve periode	Bezoekers per dag	Leden	Facebook	Twitter
GeenStijl ⁶⁶⁸	2003-heden	101.556	-	104.856	64.000
Dagelijkse Standaard ⁶⁶⁹	2009-heden	9.828	-	5.144	3.699
Niburu	2002-heden	3.299	-	2.210	562
Grenswetenschap	2004-2014	2.574	-	-	447
Want to Know	2008-heden	2.200	-	8.529	1.380
Zapruder/Zaplog ⁶⁷⁰	2006-heden	1.755	31.083	-	426

668 *GeenStijl* is met stip het grootste webforum. Dit kan echter een vertekend beeld opleveren. *GeenStijl* is geen webforum waar complotconstructies veel aandacht krijgen. Uitzondering is wanneer het gaat om de moord op Pim Fortuyn en - soms - de kwestie-Demmink. Maar over het algemeen maakt *GeenStijl* - en het reagerende publiek - complotdenkers juist belachelijk: 'alu-hoedjes'. *GeenStijl* staat wel bekend als het 'shock-log' dat politici, bestuurders en anderen stevig aanpakt; met een voorkeur voor personen met een linkse politieke opvatting - de 'Linksmensch' - maar in principe kan iedereen de toorn van *GeenStijl* en haar 'reaguurders' over zich heen krijgen. Daarmee valt - zeker in de bijdragen van sommige reaguurders - systeemhaat terug te vinden op *GeenStijl*, maar niet als dominante trend. Het gaat eerder om afkeer van het establishment en dus systeemaversie. Voorts moet niet uit het oog verloren worden dat *GeenStijl* vooral een commercieel project is; en je trekt nu eenmaal het grootste aantal bezoekers door te schockeren.

669 *De Dagelijkse Standaard* werd op 9 februari 2009 opgericht door Joshua Livestro. Livestro, een naar eigen zeggen bekeerd christen en woonachtig in Engeland, was van 1999 tot 2002 persoonlijk medewerker van Europees Commissaris Frits Bolkestein in Brussel. Van oktober 2002 tot april 2003 vormde hij samen met Bart Jan Spruyt de directie van de conservatieve denktank Edmund Burke Stichting. In 2007 was Livestro tevens korte tijd columnist voor het tv-programma Buitenhof, als opvolger van Ronald Plasterk. Na acht columns werd hem gezegd dat hij niet meer terug hoefde te komen. Volgens de redactie liet de kwaliteit van zijn column te wensen over, volgens Livestro was hij ontslagen vanwege zijn rechtse mening. Hij zei hierover in zijn eigen column in *De Telegraaf* dat 'afwijkende meningen stelselmatig worden genegeerd of nog erger: gecensureerd'. Op 20 november 2010 werd bekend dat Livestro (freelance) adviseur was geworden van Sarah Palin. Vaste deelnemers aan *De Dagelijkse Standaard* waren onder meer Hans Labohm, Michael van der Galiën, Bart Jan Spruyt, Dirk-Jan van Baar, Joost Niemöller en Derk Jan Eppink. Ook de politici Richard de Mos (PVV), Johan Driessen (PVV), Halbe Zijlstra (VVD) en Raymond Knops (CDA) schreven met enige regelmaat artikelen voor *De Dagelijkse Standaard*. Joost Niemöller heeft sinds 2014 ook zijn eigen podium (*De Nieuwe Realist*) waarin hij veel aandacht besteedt aan de ramp met de MH17; hij beschuldigt de Nederlandse regering ervan de waarheid in een doofpot te willen stoppen en onterecht de Russen de schuld te geven. *De Nieuwe Realist* trekt dagelijks 2.340 bezoekers.

670 Naar eigen opgave kreeg Zaplog in 2009 10.000 unieke bezoekers per dag die bijna 200.000 paginaviews per dag genereerden; In juli 2013 zou het gaan om 110.327 unieke bezoekers per maand en 4.329.782 hits

Krapuul	2009-heden	1.170	-	280	2.111
Vrijspreker	2004-heden	1.638	-	1.575	2.150
Artikel7	2010-2013	1.427	-	-	-
Argusoog	2007-2013	1.264	-	416	472
Klokkenluider online ⁶⁷¹	2003-2015	1.070	-	-	409
Bovendien	2005-heden	1.030	-	740	-
Camilleri ⁶⁷²	2010-heden	959	-	-	5.008
SOPN ⁶⁷³	2012-heden	913	-	-	498
Amsterdam Post	2000-2013	889	185	-	791
Martin Vrijland	2012-2015	749	-	11.000	909
Meer Vrijheid	2002-heden	702	-	77	246
Waar in Holland	-2014	655	-	73	223
Boinnk ⁶⁷⁴	2007-heden	585	-	-	-
Anarchiel ⁶⁷⁵	2009-2015	562	-	-	-
Pateo	2009-heden	562	-	777	-
Steven Brown	2006-heden	538	-	-	1.866
Wij Worden Wakker	2007-2014	421	-	10.403	-
GeenNieuws	2007-heden	398	-	-	137
Het Vrije Volk ⁶⁷⁶	2001-2011	398	-	-	-
Kleintje Muurkrant	1997-heden	374	-	-	-
Nederland Vrij	2008-heden	351	-	-	-
Pim Fortuyn Forum ⁶⁷⁷	2001-2013	351	2.757	-	-
Urubin	2011-heden	304	55	469	474
Wees Waakzaam	2011-heden	257	-	636	494
SDNL	1999-heden	187	-	-	82
Olympic Zion	2012-2014	164	-	-	-

671 Naar eigen zeggen kreeg *Klokkenluideronline* in 2009 bijna vijfduizend bezoekers per dag. Sinds april 2015 is *Klokkenluideronline* voortgezet als revolutionair-online

672 *Camilleri* is een website waarop misdaad en misdaadsbestrijding centraal staat. Aandacht aan complotconstructies is er slechts incidenteel en dan vooral rond de kwestie-Demmink

673 De *Soevereine Onafhankelijke Pioniers Partij* kreeg bij de Tweede Kamerverkiezingen van 2012 13.000 stemmen

674 Volgens het forum heeft het sinds 2010 14.329.063 unieke bezoekers gehad; omgerekend zou dat betekenen gemiddeld 7.000 bezoekers per dag

675 Volgens het forum heeft het sinds 2009 82.683.361 pageviews gehad

676 Het betreft hier het doorgeplaatst archief van het *Het Vrije Volk*; in 2011 is er doorgestart op twitter met 696 volgers. Naar eigen zeggen (2011) trok het HWV in haar beste dagen tussen de tien- en vijftien-duizend bezoekers per dag. De laatste jaren liepen de bezoekersaantallen gestaag terug en bedroegen in 2011 nog de helft van wat het was.

677 Het *Pim Fortuyn Forum* was destijds een groot webforum dat nu in de statistieken niet meer terugkomt. In 2008 had het forum bijvoorbeeld 1.114 geregistreerde leden die meer dan 21.000 berichten hadden geplaatst. Bij het sluiten van het webforum in 2013 waren er 105 geregistreerde leden en was het totaal aantal geplaatste berichten meer dan 87.000

Forum voor de Vrijheid ⁶⁷⁸	2007-2013	164	-	-	-
Boublog	2007-heden	140	-	-	-
Nieuwsbreker	2012-heden	140	-	-	3
QFF	2010-heden	117	-	-	271
Stomverbaasd	2007-heden	94	-	-	73
Herstel de Republiek ⁶⁷⁹	2010-heden	91	-	-	-
Vrije Chroniquers	2012-heden	89	-	-	-
Franklin ter Horst	-	84	-	-	-
Het Vrije Woord	-	63	-	-	-
Uitkijk	2011-2015	59	-	-	-
Dewanand	2006-heden	59	-	-	-
Het Uur van de Waarheid	2008-heden	56	-	-	-
De Stek/Cor Stoker ⁶⁸⁰	2004-2015	56	-	-	-
Recht is Krom/Wim					
Dankbaar	2011-2015	54	-	-	-
De Roestige Spijker	2012-2015	54	-	-	
Spookje	2012-2015	54	-	-	-
Maud Oortwijn	2013-heden	51	-	-	119
Misdefinitie ⁶⁸¹	2004-2014	42	-	-	10
Holland Protect	2004-heden	40	-	-	-
Wij zijn Klaar	2005-2015 ⁶⁸²	37	-	-	-
Actiefront	2005-heden	37	-	-	-
Yayabla	2006-heden	35	-	-	-
Terug naar de Bron	2004-heden	33	-	-	-
Heemland	2000-heden	33	-	-	-
Tora Yeshua	? -heden	28	-	166	138
Wacho ⁶⁸³	2012-heden	28	-	2.558	1.354
Pim Fortuyn Com	2001-2015	28	-	2.529	1.342
Internetkluis ⁶⁸⁴	2007-2013	19	-	-	-

678 De oud-beheerder van het *Forum voor de Vrijheid* heeft indexering van het forum technisch onmogelijk gemaakt. Uit gegevens die tijdens dit onderzoek zijn opgeslagen blijkt dat er in 2008 744 geregistreerde forumdeelnemers waren

679 Volgens het forum heeft het vanaf maart 2010 4.766.310 hits gehad

680 Volgens eigen opgave had het forum *De Stek* 30 geregistreerde leden die in totaal 88.470 berichten plaatsten; het forum '*Cor Stoker*' had naar eigen opgave sinds februari 2003 2.322.938 bezoekers ontvangen. Cor Stoker is in april 2015 overleden.

681 Aan *Misdefinitie* is een YouTube kanaal verbonden met 55 abonnees

682 Gestopt in 2015 en voortgezet als besloten Facebook-pagina

683 Het bij *We Are Change Holland* behorende YouTube videokanaal heeft 2.199 abonnees. Dit cijfer geeft het bereik waarschijnlijk het beste weer, omdat *Wacho* zich vooral toelegt op de productie van video-materiaal

684 Naar eigen opgave had het forum in 2011 10.281 berichten geplaatst door 57 geregistreerde leden. In 2013 ging het om 21.470 geplaatste berichten door 69 leden

Wim Jongman	2011-heden	19	-	-	-
Hoeiboel ⁶⁸⁵	2006-heden	12	-	-	1.566
Don Quijote ⁶⁸⁶	2012-heden	10	80	-	-
Herstel Politiek	2012-heden	10	-	-	-
Fundamenteel	2002-2003	10	-	-	-

---

685 Uit een langjarig overzicht blijkt dat *Hoeiboel* per dag 597 bezoekers trok. Uit eigen opgave blijkt verder dat er sinds 2008 4.950.453 pageviews zijn genoteerd, een totaal aantal bezoekers van 3.271.009 en een totaal aantal unieke bezoekers van 1.508.452

686 Volgens eigen opgave is het forum sinds 2014 ongeveer 190.000 keer bekeken

Overige webfora

E.J. Bron	E.J. Bron vertaalt vele artikelen uit vooral het Duits en wordt veelvuldig aangehaald door andere webfora. Het is echter niet mogelijk gegevens over het aantal dagelijkse bezoekers te achterhalen (dat geldt ook voor de overige hieronder vermeldde webfora). Uit eigen opgave blijkt dat het forum vanaf de start in 2001 16.392,071 hits heeft gekregen; 642 personen krijgen e-mail updates; er zijn 482 volgers via Facebook
Vrije Forums	In de periode 2007-2014 zijn naar eigen opgave 21.610 berichten geplaatst door 70 leden
Pim Fortuyn Forum	In de periode 2000-2002 zijn er naar eigen opgave 8.045 berichten geplaatst door 2.757 leden
Darkisland	In de periode 2002-2004 bezochten volgens eigen opgave 4.000 mensen per dag het forum
Volkert van der graaf net	In 2013 zou het forum naar eigen zeggen gemiddeld 380 bezoekers ontvangen
Polinco	In februari 2002 stonden er naar eigen opgave 548 leden geregistreerd die in totaal 34.387 berichten hadden geplaatst; Het twitteraccount PolincoNieuws heeft momenteel 524 volgers
Xander Nieuws	Het forum heeft op Twitter 420 volgers; de Facebookpagina van Xandernieuws wordt door 551 personen leuk bevonden
Erwin Lensink Vrij	Erwin Lensink heeft op Twitter 812 volgers
Demmink Doofpot	De Demmink Doofpot heeft op Twitter 1.092 volgers vanaf 2010
Dutch Faith Freedom	Het webforum heeft naar eigen opgave 991 leden die in totaal 357.352 berichten hebben geplaatst

Crethi Plethi	Crethi Plethi heeft op Twitter 607 volgers; de bijhorende Facebook-pagina wordt door 515 personen leuk bevonden
EindeTijd	De Eindtijdbode heeft naar eigen opgave 21.987 unieke bezoekers ontvangen en heeft op de site 1.170 volgers. Op Twitter zijn er 113 volgers
Dutch Defense League	De Dutch Defense League kende een kort bestaan als actiegroep in 2007. Inmiddels is de groep terug op de sociale media. Op Twitter heeft DDL 3.140 volgers. De Facebook-pagina's worden door 2.600 mensen leuk bevonden